

10 belangrijkste updates voor de jaarrekening 2021

Binnenkort worden de jaarrekeningen 2021 weer opgemaakt. Met welke nieuwe regels moet je rekening houden? We zetten de belangrijkste nieuwe bepalingen op een rij, zowel vanuit de wet als de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ).

De verwijzingen naar de nieuwe regelgeving vind je in het overzicht aan het einde van dit artikel.

1 Vastgoedbeleggingen

In Richtlijn 213 “Vastgoedbeleggingen” zijn de volgende aanpassingen opgenomen:

1.1 Gebruiksrecht in een onroerende zaak

De lessee mag een gebruiksrecht van een onroerende zaak dat bij hem als operationele lease classificeert (bijvoorbeeld grond in erfpacht) verantwoordt als een vastgoedbelegging. Deze mogelijkheid was er al en blijft bestaan. Je mocht deze alternatieve verwerkingswijze per gebruiksrecht toepassen. Maar voor boekjaar 2021 vervalt deze optie; dit betekent dat je alle gebruiksrechten nu op dezelfde wijze verantwoordt. Met een consistente verwerkingswijze van gelijksoortige activa kun je jaarrekeningen onderling beter vergelijken. Een eventuele stelselwijziging moet je retrospectief – dat wil zeggen: met aanpassing van de vergelijkende cijfers – verwerken.

1.2 Herwaarderingsreserve voor op actuele gewaardeerde vastgoedbeleggingen

De methoden om de herwaarderingsreserve voor op actuele gewaardeerde vastgoedbeleggingen vast te stellen zijn geëvalueerd. Er bestaan twee methoden waarbij je wel of niet rekening houdt met cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen. Omdat de RJ deze methoden als gelijkwaardig ziet, is de aanbeveling voor één bepaalde methode verwijderd.

1.3 Onroerend goed aan een groepsmaatschappij ter beschikking stellen

Soms bezit een rechtspersoon binnen een groep een onroerende zaak die ter beschikking wordt gesteld aan en gebruikt wordt door de moedermaatschappij, of een andere groepsmaatschappij. Vanuit de (geconsolideerde jaarrekening van de moedermaatschappij en) groep bezien, is de onroerende zaak voor eigen gebruik; het is daarom geen vastgoedbelegging. Maar kijk je vanuit de rechtspersoon die de onroerende zaak bezit, dan is de onroerende zaak wél een vastgoedbelegging. Een aantal specifieke situaties kwamen in de bestaande bepalingen niet aan bod en zijn dan ook toegevoegd.

Waardeer je de geconsolideerde deelneming in de enkelvoudige jaarrekening van de moedermaatschappij volgens de vermogensmutatiemethode? Dan classificeer je de onroerende zaak van de dochtermaatschappij als “vastgoed voor eigen gebruik” bij het vaststellen van de boekwaarde van deze geconsolideerde deelneming. Hiermee behandel je de onroerende zaak op dezelfde manier als in de geconsolideerde jaarrekening van de moedermaatschappij; zo ontstaan er geen verschillen tussen het geconsolideerde en het enkelvoudige eigen vermogen van de moedermaatschappij.

Voorbeeld 1. Verschil classificatie bedrijfspand

Moedermaatschappij M heeft twee 100%-deelnemingen, dochter A en dochter B. A bezit een bedrijfspand en verhuurt dit aan B.

Vanuit het perspectief van A is het bedrijfspand een vastgoedbelegging. Dit betekent dat A het bedrijfspand in zijn enkelvoudige jaarrekening verantwoordt als een vastgoedbelegging.

Vanuit het perspectief van de geconsolideerde jaarrekening van M is dit bedrijfspand geen vastgoedbelegging, omdat het bedrijfspand vanuit de groep gezien in eigen gebruik is. M classificeert het bedrijfspand dus als vastgoed voor eigen gebruik bij het vaststellen van de boekwaarde van A in zijn enkelvoudige jaarrekening. Dit is in lijn met de classificatie van het bedrijfspand in de geconsolideerde jaarrekening van M.

Heeft de moedermaatschappij de onroerende zaak in bezit? En stelt ze deze ter beschikking aan een geconsolideerde deelneming voor eigen gebruik? Dan geldt deze verwerkingswijze ook voor de enkelvoudige jaarrekening van de moedermaatschappij.

2 Fusies en overnames

De RJ heeft in Richtlijn 216 “Fusies en overnames” de eerste verwerking van een overname verduidelijkt: bij een overname kan alleen goodwill ontstaan als er een “business” is overgenomen. Een “business” is gedefinieerd als een geïntegreerd geheel van activiteiten, activa en/of verplichtingen dat opbrengsten kan genereren. Is er geen “business” overgenomen? Dan reken je de verkrijgingsprijs toe aan de overgenomen identificeerbare activa en/of verplichtingen op basis van hun relatieve reële waarde op de overnamedatum. Er ontstaat dan geen goodwill. Bij de beoordeling of er sprake is van een “business” is de juridische vorm van de overname niet van belang.

Voorbeeld 2. Wel of geen goodwill?

Rechtspersoon X koopt 100% van de aandelen van rechtspersoon Y voor € 105. Y houdt geen “business”; zij verricht geen activiteiten, maar heeft alleen een leegstaand gebouw en een auto. De reële waarde van het pand is € 90 en de reële waarde van de auto is € 10. Y heeft geen verplichtingen.

In dit geval heeft X geen “business” overgenomen. X verantwoordt de overgenomen activa van Y naar rato van hun relatieve reële waarde van de verkrijgingsprijs in zijn geconsolideerde jaarrekening. Er ontstaat geen goodwill.

De waarde van het pand bedraagt 90% van de relatieve reële waarde van de overgenomen activa – dus reken je 90% van de verkrijgingsprijs van € 105 toe aan het pand. X verantwoordt het pand tegen € 95. Dezelfde methodiek geldt voor de auto. X verantwoordt de auto tegen € 10.

3 Toepassing combinatie 3

De RJ heeft in Richtlijn 100 “Inleiding” en in Richtlijn 214 “Financiële vaste activa” de toepassing van combinatie 3 in de enkelvoudige jaarrekening verduidelijkt. Combinatie 3 houdt in dat je:

- ▶ de geconsolideerde jaarrekening opstelt op basis van IFRS, zoals goedgekeurd door de Europese Commissie (hierna: IFRS - EU); en
- ▶ de enkelvoudige jaarrekening opstelt op basis van Titel 9 van Boek 2 BW. Maar voor de grondslagen van waardering en resultaatbepaling en de classificatie van financiële instrumenten volg je de in de geconsolideerde jaarrekening de gehanteerde IFRS - EU - grondslagen.

Dit leidt in het algemeen tot gelijkheid van het eigen vermogen en resultaat in de enkelvoudige en de geconsolideerde jaarrekening.

De RJ heeft verduidelijkt dat je een geconsolideerde deelneming in de enkelvoudige jaarrekening als een samenstel van activa en passiva moet zien. Dit betekent dat je voor de waardering van deze activa en passiva in de enkelvoudige jaarrekening dezelfde waarderingsgrondslagen moet hanteren als in de geconsolideerde jaarrekening. Ofwel, de IFRS-standaarden pas je dus **niet** opnieuw zelfstandig toe in de enkelvoudige jaarrekening.

De boekwaarden van de activa en passiva in de geconsolideerde jaarrekening vormen de basis voor de nettovermogenswaarde van de geconsolideerde deelneming in de enkelvoudige jaarrekening. Daar hangt automatisch mee samen dat de eliminaties in de geconsolideerde jaarrekening het uitgangspunt vormen voor de eliminaties in de enkelvoudige jaarrekening. Daardoor leiden transacties en/of balansposities tussen de moedermaatschappij en haar geconsolideerde 100%-deelneming niet tot verschillen tussen het eigen vermogen in de geconsolideerde jaarrekening en het eigen vermogen in de enkelvoudige jaarrekening.

Voorbeeld 3. Eliminatie kredietverliezen bij toepassing van combinatie 3

Moedermaatschappij M verstrekt een lening van € 100 aan haar geconsolideerde deelneming D. Het verwachte kredietverlies (expected credit loss) bedraagt per 31 december 2021 € 10, bepaald volgens IFRS 9. De netto-vermogenswaarde van de geconsolideerde deelneming in de enkelvoudige jaarrekening, op basis van combinatie 3, bedraagt € 200.

In de geconsolideerde jaarrekening van M wordt de lening geëlimineerd en is er geen sprake van een te verwerken verwacht kredietverlies.

In de enkelvoudige jaarrekening van M wordt ook geen verwacht kredietverlies verantwoord. Het waarderingsverschil van € 10 tussen de door M verstrekte lening van € 90 ($€ 100 - € 10 = € 90$) en de schuld van D van € 100, de laatste verwerkt als onderdeel van de waardering van de geconsolideerde deelneming, wordt geëlimineerd. Deze eliminatie kun je verwerken:

- ▶ in de boekwaarde van de geconsolideerde deelneming – de boekwaarde van de verstrekte lening bedraagt € 90 en die van de geconsolideerde deelneming € 210; of
- ▶ als een overlopende post op de balans – de boekwaarde van de verstrekte lening bedraagt € 90 en die van een overlopend actief € 10; of
- ▶ om praktische redenen, in de boekwaarde van de verstrekte lening – de boekwaarde van de verstrekte lening bedraagt € 100 en die van de geconsolideerde deelneming € 200.

Overigens betekent dit niet dat er geen verschillen kunnen bestaan tussen het eigen vermogen en het resultaat in de geconsolideerde jaarrekening en in de enkelvoudige jaarrekening. Vanuit het perspectief van de enkelvoudige jaarrekening kunnen deze verschillen in specifieke situaties ontstaan. Bijvoorbeeld bij transacties en/of balansposities tussen de moedermaatschappij en haar geconsolideerde niet-100%-deelneming, of bij een geconsolideerde deelneming met een negatief eigen vermogen.

De aard van deze verschillen bij combinatie 3 is niet anders dan bij combinatie 1 (waarbij zowel de geconsolideerde als de enkelvoudige jaarrekening op basis van Titel 9 van Boek 2 BW is opgesteld). Met andere woorden, deze verschillen ontstaan ook bij combinatie 1 en worden niet veroorzaakt door de IFRS - EU - waarderings- en resultaatbepalingsgrondslagen bij combinatie 3.

Bovendien is verduidelijkt dat je naast de presentatie- en toelichtingseisen van Titel 9 van Boek 2 BW ook de presentatie- en toelichtingseisen uit de Richtlijnen moet volgen.

4 Kasstroomoverzicht

In Richtlijn 360 “Het kasstroomoverzicht” zijn de volgende aanpassingen opgenomen:

4.1 Aanwezige geldmiddelen bij aan- en verkoop van groepsmaatschappijen

Bij een aankoop of verkoop van groepsmaatschappijen mocht je eerder de meegekochte respectievelijk meeverkochte geldmiddelen in het kasstroomoverzicht opnemen als onderdeel van de aansluiting tussen de netto-kasstroom en de balansmutatie van de geldmiddelen. Deze optie is vervallen. Met ingang van boekjaar 2021 breng je de meegekochte of meeverkochte geldmiddelen op de aankoopprijs respectievelijk de verkoopprijs (als onderdeel van kasstromen uit investeringsactiviteiten) in mindering. Een eventuele stelselwijziging moet je retrospectief – dat wil zeggen: met aanpassing van de vergelijkende cijfers – verwerken.

4.2 Rentebestanddeel van financiële leasetermijnen

Voor de presentatie van betaalde rente in het kasstroomoverzicht bestaat een stelselkeuze. Deze kun je presenteren als onderdeel van:

- ▶ de kasstromen uit operationele activiteiten;
- ▶ de kasstromen uit financieringsactiviteiten.

Voorheen moest je de kasstroom voor het rentebestanddeel van financiële leasetermijnen onder de kasstromen uit operationele activiteiten presenteren. Maar met ingang van boekjaar 2021 moet je dit presenteren in overeenstemming met de gemaakte stelselkeuze voor rentekasstromen. Hierdoor bestaan er geen verschillen meer tussen de presentatie van het rentebestanddeel van financiële leasetermijnen en de overige betaalde rente in het kasstroomoverzicht. Een eventuele stelselwijziging moet je retrospectief verwerken.

5 Belastinglatentie gerelateerd aan de vreemd-vermogenscomponent van een samengesteld instrument

Rechtspersonen verantwoorden de vreemd- en eigen-vermogenscomponent van een samengesteld instrument (bijvoorbeeld een converteerbare obligatie) afzonderlijk als vreemd vermogen respectievelijk eigen vermogen. De RJ heeft in Richtlijn 272 "Belastingen naar de winst" verduidelijkt dat je wijzigingen in de belastinglatentie, gerelateerd aan de vreemd-vermogenscomponent van het samengestelde instrument, in de winst-en-verliesrekening verantwoordt.

Voorbeeld 4. Verantwoorden van belastinglatentie gerelateerd aan converteerbare obligatielening

Rechtspersoon H geeft een converteerbare obligatielening uit van € 10.000 met een couponrente van 3% en een looptijd van vijf jaar. De marktrente van een vergelijkbare niet-converteerbare obligatielening bedraagt 4%. Het belastingpercentage is 40%.

Voor jaarrekeningdoeleinden splitst H het instrument in een eigen- en een vreemd-vermogenscomponent, ic in een conversie-optie en een obligatielening. De reële waarde van de obligatielening bij eerste opname bedraagt € 9.555. H classificeert het instrument voor fiscale doeleinden volledig als vreemd vermogen. De fiscale boekwaarde bij eerste opname bedraagt € 10.000.

Het verschil tussen de fiscale boekwaarde en de boekwaarde in de jaarrekening bedraagt € 445 (€ 10.000 - € 9.555). Omdat het tijdelijke verschil leidt tot in de toekomst te betalen belasting, neem je een latente belastingverplichting op voor dit verschil. Deze latente belastingverplichting bedraagt € 178 (40% x € 445) en vorm je ten laste van het eigen vermogen. De journaalpost bij uitgifte van de lening is als volgt:

Liquide middelen	10.000	
Aan Eigen vermogen		267
Aan Obligatielening		9.555
Aan Latente belastingverplichting		178

Het verschil tussen de boekwaarde in de jaarrekening en de fiscale boekwaarde daalt vervolgens in vijf jaar tot nihil, omdat je de obligatielening tegen geamortiseerde kostprijs waardeert en oprent naar de aflossingswaarde van € 10.000. De bijbehorende realisatie en vrijval van de latente belastingverplichting verantwoord je in de winst-en-verliesrekening.

De realisatie en vrijval van de latente belastingverplichting bedraagt in het eerste jaar € 33. Dit is 40% van het verschil tussen de rentelast in de jaarrekening (4% van € 9.555 = € 382) en de rentelast voor fiscale doeleinden (3% van € 10.000 = € 300). Deze realisatie en vrijval verwerk je in de winst-en-verliesrekening als latente belastingbate. De winst-en-verliesrekening toont daardoor de commerciële belastingbate.

De journaalposten van het eerste jaar zien er dan zo uit:

Rentekosten	382	
Aan Liquide middelen		300
Aan Obligatielening		82
+		
Latente belastingverplichting	33	
Te vorderen belasting (40% x € 300)	120	
Aan Belastingbate (40% x € 382)		153

6 Vervallen vrijstellingen middelgrote rechtspersonen

De RJ heeft de volgende vrijstellingen voor middelgrote rechtspersonen laten vervallen:

- ▶ Een cijfermatige indicatie van de invloed van een stelselwijziging op een of meer volgende boekjaren -> Richtlijn 140 "Stelselwijzigingen".
- ▶ Een cijfermatige indicatie van de invloed van een schattingswijziging op een of meer volgende boekjaren -> Richtlijn 145 "Schattingswijzigingen".
- ▶ Een nadere toelichting over een bijzonder waardeverminderversverlies of de terugnemning hiervan (behalve de informatie over segmenten): is bijvoorbeeld de opbrengstwaarde of de bedrijfswaarde van toepassing? -> Richtlijn 121 "Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa".
- ▶ Informatie over het liquiditeitsrisico (behalve informatie over het rente- en kasstroomrisico) -> Richtlijn 290 "Financiële instrumenten".
- ▶ Een toelichting als je de reële waarde van een vastgoedbelegging niet op betrouwbare wijze kunt vaststellen -> Richtlijn 213 "Vastgoedbeleggingen".

7 Preferent dividend in balans voor winstbestemming

De RJ heeft in Richtlijn 160 "Gebeurtenissen na balansdatum" de verwerking van preferent dividend in een balans voor winstbestemming verduidelijkt. Is er sprake van een balans voor winstbestemming, waarbij het preferent aandelenkapitaal als eigen vermogen wordt gepresenteerd? Dan moet je het als preferent dividend uit te keren bedrag, voor zover onderdeel van de winstbestemming, in mindering brengen op het resultaat na belastingen van het boekjaar. Het resterende saldo duid je als onverdeelde winst aan. Dit gebeurt zichtbaar in de balans.

Voorbeeld 5. Preferent dividend in balans voor winstbestemming

Van rechtspersoon Y is het eigen vermogen als volgt samengesteld:

Gewoon aandelenkapitaal	18.000
Preferent aandelenkapitaal	10.000
Overige reserves	500
Resultaat na belasting van het boekjaar	3.000

De statuten van Y bepalen dat het een dividend van € 700 per verslagjaar betaalt op preferente aandelen. Y heeft voorgesteld om een dividend van € 1.000 te betalen op de gewone aandelen. Verder moet Y een wettelijke reserve van € 600 vormen. Y heeft besloten om deze wettelijke reserve te vormen uit de winstbestemming.

In de balans vóór winstbestemming verwerk je het dividendvoorstel voor de gewone aandelen niet. Voor het preferent dividend neem je wel een verplichting op, in dit geval van € 700. Verder wordt er een wettelijke reserve van € 600 gevormd. Zowel het preferente dividend als het vormen van de wettelijke reserve presenteer je afzonderlijk als negatieve post. Het resterende saldo is onverdeelde winst.

De presentatie van het eigen vermogen in de balans vóór winstbestemming ziet er dan zo uit:

Gewoon aandelenkapitaal		18.000
Preferent aandelenkapitaal		10.000
Wettelijke reserves		600
Overige reserves		500
Resultaat na belasting van het boekjaar	3.000	
Preferent dividend	-/- 700	
Vormen wettelijke reserve	-/- 600	
Onverdeelde winst		<u>1.700</u>
Eigen vermogen		30.800

8 Financiële instrumenten

In Richtlijn 290 “Financiële instrumenten” zijn diverse wijzigingen doorgevoerd. Dit zijn de belangrijkste:

8.1 Kasstroomhedge-accounting en kostprijs-hedge-accounting

Leidde de afgedekte, toekomstige transactie tot de opname van een niet-financieel actief of een niet-financiële verplichting? Bijvoorbeeld bij afgedekte transacties van voorraden of materiële vaste activa? Dan had je bij kasstroomhedge-accounting en kostprijs-hedge-accounting twee verwerkingswijzen:

1. De winsten en verliezen opnemen in de eerste kostprijs of in een andere boekwaarde van het niet-financiële actief of de niet-financiële verplichting, die ontstond als de afgedekte toekomstige transactie plaatsvond. Dit heet de “basis-adjustment”.
2. De winsten en verliezen verantwoorden in de winst-en-verliesrekening in de periode dat de afgedekte positie is verantwoord in de winst-en-verliesrekening. Bijvoorbeeld bij verkoop van de voorraden of afschrijvingen op de materiële vaste activa.

Deze laatste verwerkingswijze is met ingang van boekjaar 2021 vervallen. Dat betekent dus dat de “basis-adjustment” vanaf nu verplicht is. Een eventuele stelselwijziging moet je retrospectief verwerken – dat wil zeggen: met aanpassing van de vergelijkende cijfers.

8.2 Financiële garanties

Voldoet een financiële garantie aan de definitie van een derivaat? Dan valt deze ook onder Richtlijn 290, zo heeft de RJ verduidelijkt. Bijvoorbeeld een “credit default swap”. Zo’n swap kan een partij verplichten een betaling te doen als haar kredietkwaliteit verslechtert, wat dan “de onderliggende waarde” is. Deze verplichting kan altijd ontstaan – ongeacht of de houder van het financiële garantiecontract blootstaat aan het kredietrisico van deze partij. Een financiële garantie die niet aan de definitie van een derivaat voldoet, valt normaal gesproken onder Richtlijn 252 “Voorzieningen, niet in de balans opgenomen verplichtingen en niet in de balans opgenomen activa”. Dit is bijvoorbeeld zo bij een financiële garantie waarbij de rechtspersoon verplicht is specifieke betalingen te doen om de houder van de garantie te compenseren voor een daadwerkelijk door hem geleden verlies. Dit kan gebeuren als een specifieke schuldenaar zijn betalingsverplichting niet nakomt.

8.3 Financiële activa en financiële verplichtingen tegen reële waarde

Voor elke categorie financiële activa en financiële verplichtingen, zowel in als niet in de balans opgenomen, moet de rechtspersoon informatie geven over de reële waarde. Tenzij het verschil tussen de reële waarde en de boekwaarde van geringe betekenis is. Maar zijn deze activa en verplichtingen al tegen reële waarde gewaardeerd? Dan hoeft je het bedrag van de reële waarde niet in de toelichting op te nemen, zo heeft de RJ verduidelijkt. Nadere informatie over de waardering tegen reële waarde, zoals de waarderingmethodiek en de belangrijkste veronderstellingen, moet je wel in de toelichting opnemen.

9 Op aandelen gebaseerde betalingen

Als de tegenpartij van een op aandelen gebaseerde betaling het recht heeft om afwikkeling in liquide middelen te eisen, dan heeft de rechtspersoon eigenlijk een samengesteld financieel instrument uitgegeven. Dat samengesteld financieel instrument bestaat uit:

- ▶ een schuldcomponent: het recht van de tegenpartij om betaling in liquide middelen te vragen; en
- ▶ een eigen-vermogenscomponent: het recht van de tegenpartij om afwikkeling in eigen-vermogensinstrumenten te vragen.

De reële waarde van de schuldcomponent moet je als verplichting verwerken. Het kan voorkomen dat de reële waarde van de afwikkeling in liquide middelen lager is dan de reële waarde van de afwikkeling in eigen-vermogensinstrumenten. Dan mocht je eerder volgens Richtlijn 275 “Op aandelen gebaseerde betalingen” kiezen uit twee verwerkingswijzen:

- ▶ het verschil tussen de reële waarde van de totale toezegging en de reële waarde van de toezegging bij afwikkeling in liquide middelen als een eigen-vermogenscomponent verwerken; of
- ▶ uitsluitend een verplichting verwerken.

De laatste verwerkingswijze is nu vervallen. Daarom is het met ingang van boekjaar 2021 verplicht om de eigen-vermogenscomponent en de vreemd-vermogenscomponent afzonderlijk te verwerken. Een eventuele stelselwijziging moet je retrospectief toepassen – dat wil zeggen: met aanpassing van de vergelijkende cijfers.

10 Additionele informatie voor het inzichtvereiste

Om aan het inzichtvereiste te voldoen, moet je soms meer informatie geven dan in de wet is genoemd, zo staat in het Burgerlijk Wetboek. In Richtlijn 110 "Doelstellingen en uitgangspunten" is verduidelijkt dat hieraan invulling is gegeven door aanvullende toelichtingseisen in de diverse hoofdstukken van de Richtlijnen. De RJ benadrukt dat het in specifieke situaties toch nodig kan zijn dat de rechtspersoon extra informatie in de jaarrekening opneemt om te voldoen aan het inzichtvereiste.

Nieuwe regelgeving	Waar is de nieuwe regelgeving te vinden?
1. Vastgoedbeleggingen	RJ 213.102, RJ 213.504 en RJ 213.113
2. Fusies en overnames	RJ 214.301 en RJ 216.101
3. Toepassing combinatie 3	RJ 100.107 tot en met RJ 100.107g en RJ 100 Bijlage 1
4. Kasstroomoverzicht	RJ 360.219 en RJ 360.207
5. Belastinglatentie gerelateerd aan vreemdvermogenscomponent van een samengesteld instrument	RJ 272.305
6. Vervallen vrijstellingen middelgrote rechtspersonen	RJ 140.216, RJ 145.305, RJ 121.805, RJ 290.918 tot en met RJ 290.927 en RJ 213.805 onder e
7. Preferent dividend in balans voor winstbestemming	RJ 160.209
8. Financiële instrumenten	RJ 290.631, RJ 290.638, RJ 290.201 en RJ 290.937
9. Op aandelen gebaseerde betalingen	RJ 275.207
10. Additionele informatie ten behoeve van het inzichtvereiste	RJ 110.108